

# Lagrådsremiss

## En försöksverksamhet med branschskolor

---

Regeringen överlämnar denna remiss till Lagrådet.

Stockholm den 16 februari 2017

*Anna Ekström*

*Eva Lenberg*  
(Utbildningsdepartementet)

## Lagrådsremissens huvudsakliga innehåll

Lagrådsremissen innehåller förslag till en ny lag om försöksverksamhet med branschskolor. Försöksverksamheten syftar till att stärka den nationella kompetensförsörjningen och öka attraktiviteten och tillgången till yrkesutbildning inom små yrkesområden.

Försöksverksamheten avser överlämnande på entreprenad av en viss del av undervisningen på ett yrkesprogram inom gymnasieskolan eller viss undervisning inom kommunal vuxenutbildning till en branschskola. Den undervisning som får överlämnas är undervisning i karaktärsämnen som har en yrkesinriktad profil (yrkesämnen) och sådant gymnasiearbete som ingår i utbildningen enligt skollagen. Endast en kommun, ett lands-ting eller en enskild fysisk eller juridisk person som uppfyller vissa villkor ska efter ansökan till den myndighet som regeringen bestämmer kunna godkännas som branschskola. Regeringen ska bemyndigas att meddela närmare föreskrifter om sådana villkor och urval.

Den nya lagen om försöksverksamhet med branschskolor föreslås träda i kraft den 1 augusti 2017 och tillämpas första gången på utbildning efter den 1 juli 2018. Lagen ska upphöra att gälla vid utgången av juni månad 2023.

## Innehållsförteckning

1	Beslut .....	3
2	Lagtext .....	4
2.1	Förslag till lag om försöksverksamhet med branschskolor .....	4
3	Ärendet och dess beredning .....	6
4	Den gymnasiala yrkesutbildningens attraktionskraft behöver stärkas och tillgången till utbildningen behöver öka .....	6
5	En försöksverksamhet med branschskolor ska införas .....	8
6	Ikraftträdande .....	25
7	Konsekvenser .....	26
7.1	Förslag om en försöksverksamhet med branschskolor .....	26
8	Författningskommentar .....	28
8.1	Förslag till lag om försöksverksamhet med branschskolor .....	28
Bilaga 1	Sammanfattning av betänkandet Välja yrke (SOU 2015:97) .....	31
Bilaga 2	Betänkandets lagförslag .....	33
Bilaga 3	Förteckning över remissinstanserna .....	36

# 1 Beslut

Regeringen har beslutat att inhämta Lagrådets yttrande över förslag till lag om försöksverksamhet med branschskolor.

## 2 Lagtext

Regeringen har följande förslag till lagtext.

### 2.1 Förslag till lag om försöksverksamhet med branschskolor

Härigenom föreskrivs följande.

**1 §** Denna lag innehåller bestämmelser om en försöksverksamhet med branschskolor som innebär att en viss del av undervisningen på ett yrkesprogram inom gymnasieskolan eller viss undervisning inom kommunal vuxenutbildning får överlämnas på entreprenad. Syftet är att stärka den nationella kompetensförsörjningen och öka attraktiviteten och tillgången till yrkesutbildning inom små yrkesområden.

**2 §** I försöksverksamheten tillämpas även de bestämmelser om utbildning inom gymnasieskolan och inom kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå som finns i skollagen (2010:800) och i föreskrifter som meddelats i anslutning till den lagen. Bestämmelserna om entreprenad i 23 kap. skollagen och i föreskrifter som meddelats i anslutning till de bestämmelserna ska dock inte tillämpas i försöksverksamheten.

**3 §** Inom ramen för försöksverksamheten får en huvudman för ett yrkesprogram inom gymnasieskolan eller för kommunal vuxenutbildning enligt skollagen (2010:800) överlämna en viss del av undervisningen på entreprenad till en branschskola. Den undervisning som får överlämnas är undervisning i karaktärsämnen som har en yrkesinriktad profil (yrkesämnen) och sådant gymnasiearbete som ingår i utbildningen enligt skollagen.

Endast en kommun, ett landsting eller en enskild fysisk eller juridisk person som uppfyller vissa villkor kan efter ansökan till den myndighet som regeringen bestämmer godkännas som branschskola.

Regeringen får meddela föreskrifter om sådana villkor och om urval.

**4 §** En kommun, ett landsting eller en enskild huvudman får med bibehållet huvudmannaskap sluta avtal om att en branschskola utför sådana uppgifter som avses i 3 § första stycket (entreprenad). Om ett sådant avtal ingås får även uppgifter som inte är hänförliga till undervisningen och den myndighetsutövning som hör till en lärares undervisningsuppgift överlämnas på entreprenad till en branschskola.

Trots bestämmelsen i 2 kap. 1 § kommunallagen (1991:900) om anknytning till kommunens eller landstingets område eller deras med-

lemmar får en kommun eller ett landsting genom ett avtal enligt första stycket utföra uppgifter åt en annan huvudman inom skolväsendet.

**5 §** Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om verkställigheten av denna lag.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 augusti 2017.
2. Lagen tillämpas första gången på utbildning efter den 1 juli 2018.
3. Lagen upphör att gälla vid utgången av juni månad 2023.

### 3 Ärendet och dess beredning

Regeringen beslutade den 5 december 2013 att ge en särskild utredare i uppdrag att bl.a. föreslå hur tydliga yrkesutgångar kan införas på gymnasieskolans teknikprogram (dir. 2013:122). Genom tilläggsdirektiv fick utredaren i uppdrag att även se över dimensionering, utbud och innehåll i den gymnasiala yrkesutbildningen (dir. 2014:50 och dir. 2014:95). Utredningen tog namnet Yrkesprogramsutredningen. Direktiven ersattes av ett nytt samlat uppdrag att stärka den gymnasiala yrkesutbildningens kvalitet och attraktionskraft, underlätta ungdomars övergång från skola till arbetsliv och förstärka den nationella kompetensförsörjningen (dir. 2015:15). Genom ytterligare tilläggsdirektiv förlängdes utredningstiden (dir. 2015:84). I november 2015 överlämnade utredningen betänkandet Välja yrke (SOU 2015:97). Betänkandet har remissbehandlats. En sammanfattning av betänkandet finns i *bilaga 1*. Betänkandets lagförslag finns i *bilaga 2*. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 3*. En sammanställning av remissyttrandena finns tillgänglig i Utbildningsdepartementet (U2015/05421/GV).

I lagrådsremissen behandlas de förslag i betänkandet som avser branschskolor. Vissa myndigheter har beretts tillfälle att yttra sig över ett utkast till lagrådsremiss, som även omfattar ett förslag om utbildningskontrakt inom lärlingsutbildningen i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan. Sistnämnda förslag behandlas inte i denna lagrådsremiss. De myndigheter som har beretts tillfälle att yttra sig är Statens skolverk, Statens skolinspektion, Datainspektionen och Upphandlingsmyndigheten. Inkomna yttranden finns tillgängliga i Utbildningsdepartementet (U2017/00622/GV). Statens skolinspektion har inkommit med besked om att myndigheten inte har några synpunkter utöver de som myndigheten lämnade när betänkandet remitterades. Upphandlingsmyndigheten har meddelat att de inte har några synpunkter på förslaget. De synpunkter som har inkommit från Skolverket hanteras i avsnitt 5 och avsnitt 6. De synpunkter som har inkommit från Datainspektionen hanteras i avsnitt 5.

### 4 Den gymnasiala yrkesutbildningens attraktionskraft behöver stärkas och tillgången till utbildningen behöver öka

Ungdomsarbetslösheten har under en lång tid legat på höga nivåer, men har under de senaste åren minskat betydligt. Det finns dock fortfarande viss arbetslöshet bland ungdomar. Samtidigt uttrycker flera branscher oro för den framtida kompetensförsörjningen. Utmaningarna när det gäller kompetensförsörjning finns inom flera yrkesområden. Detta kan vara ett tecken på olika former av matchningsproblem, bl.a. mellan arbetsgivare och arbetssökande, mellan olika former av utbildningsutbud eller mellan ungdomars val av utbildning och efterfrågan på arbetsmarknaden.

När ungdomar i grundskolan står inför valet av gymnasial utbildning kan de välja mellan högskoleförberedande program och yrkesprogram. Bland de elever som har valt ett högskoleförberedande program finns det elever som efter gymnasieskolan vill etablera sig på arbetsmarknaden i stället för att fortsätta till högre studier. Institutet för arbetsmarknads- politisk utvärdering (IFAU) har i en studie av ungdomars inträde på arbetsmarknaden under perioden 1985 till 2003 analyserat skillnaderna mellan elever från yrkesprogram och elever från högskoleförberedande program (rapport 2007:18). IFAU konstaterar att inträdet på arbetsmarknaden går långsammare för elever som gått ett högskoleförberedande program utan att studera vidare jämfört med elever från yrkesprogram. Elever som direkt efter ett högskoleförberedande program vill börja arbeta riskerar således att vara sämre förberedda för arbetslivet än om de valt ett yrkesprogram. Det finns därför anledning att utveckla utbudet av gymnasial yrkesutbildning så att det utgör ett intressant studiealternativ även för denna elevgrupp.

Gymnasieskolan står för en viktig del av den nationella kompetensförsörjningen. Enligt Statistiska centralbyråns Arbetskraftsundersökningar har cirka hälften av den svenska arbetskraften högst gymnasial utbildning. Arbetsförmedlingens prognoser visar vidare att många av framtidens bristyrken kommer att finnas bland de gymnasiala yrkesprogrammets utgångar, bl.a. bygg- och anläggningsprogrammet, fordons- och transportprogrammet, industritekniska programmet samt vård- och omsorgsprogrammet. Enligt Arbetsförmedlingens rapport Var finns jobben? – Bedömning för 2016 och en långsiktig utblick är exempel på typiska målyrken efter dessa program anläggningsarbetare, lastbilmekaniker, CNC-operatör och undersköterska. Andelen elever som väljer yrkesprogram har emellertid minskat det senaste årtiondet, vilket är en trend i hela OECD-området. Cirka 26 procent av en årskull studerar i dag på ett yrkesprogram i gymnasieskolan. I Sverige har denna nedgång blivit extra kännbar eftersom ungdomskullarna under samma period varit ovanligt små.

Det minskade intresset för yrkesutbildningar och minskningen av antalet gymnasieungdomar innebär utmaningar för skolhuvudmännen att upprätthålla ett allsidigt utbud av program och inriktningar inom gymnasieskolan. I Statens skolverks rapport om arbetet i de nationella programråden (U2013/3744/GV) framgår bland annat att råden uttrycker oro för att det är så få elever som söker ett yrkesprogram i förhållande till arbetsmarknadens behov. Sedan 2011 har de flesta program i gymnasieskolan minskat i geografisk spridning, dvs. allt färre antal kommuner erbjuder utbildningarna. I synnerhet gäller detta små program med få sökande, vilket gäller för flera av gymnasieskolans yrkesprogram. En svag efterfrågan leder till att utbildningarna läggs ned. Detta är allvarligt eftersom många branscher har svårt att klara sin kompetensförsörjning. Det innebär också att huvudmännen får svårigheter att tillgodose skollagens krav på lika tillgång till utbildning oberoende av geografisk hemvist. För eleverna innebär det en försämrad tillgång till utbildningsmöjligheter. Det är alltså angeläget att se till att det finns en bredd i utbudet av yrkesutbildningar inom gymnasieskolan.

## 5 En försöksverksamhet med branschskolor ska införas

**Regeringens förslag:** En ny lag om försöksverksamhet med branschskolor ska införas. Inom ramen för försöksverksamheten får en viss del av undervisningen på ett yrkesprogram inom gymnasieskolan eller viss utbildning inom kommunal vuxenutbildning överlämnas på entreprenad. Den undervisning som får överlämnas är undervisning i karaktärsämnen som har en yrkesinriktad profil (yrkesämnen) och gymnasiearbetet.

Om en huvudman överlämnar uppgiften att bedriva undervisning på entreprenad får även uppgifter som inte är hänförliga till undervisningen och den myndighetsutövning som hör till en lärares undervisningsuppgift överlämnas på entreprenad till en branschskola.

Endast en kommun, ett landsting eller en enskild fysisk eller juridisk person som uppfyller vissa villkor kan efter ansökan till den myndighet som regeringen bestämmer godkännas som branschskola. Regeringen bemyndigas att meddela föreskrifter om sådana villkor och om urval.

Ett undantag från kommunallagens lokaliseringsprincip ska införas som gör det möjligt för kommuner och landsting att utföra utbildning på entreprenad inom ramen för försöksverksamheten åt en annan huvudman inom skolväsendet.

I försöksverksamheten tillämpas även de bestämmelser om utbildning inom gymnasieskolan och inom kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå som finns i skollagen (2010:800) och i föreskrifter som meddelats i anslutning till den lagen. Bestämmelserna om entreprenad i 23 kap. skollagen och i föreskrifter som meddelats i anslutning till de bestämmelserna ska dock inte tillämpas i försöksverksamheten.

Försöksverksamheten ska påbörjas höstterminen 2018 och pågå i fem år.

**Regeringens bedömning:** Försöksverksamheten bör följas upp och utvärderas.

**Utredningens förslag:** Överensstämmer delvis med regeringens förslag och bedömning. Utredningens förslag innebär att fler frågor regleras på lagnivå och den av utredningen föreslagna lagen innehåller inte ett bemyndigande för regeringen att meddela föreskrifter om villkor och urval när det gäller branschskolor. Utredningen föreslår bl.a. att det ska regleras på lagnivå att Statens skolverk ska pröva ärenden om godkännande som anordnare av branschskola och hur ett sådant godkännande ska gå till. Utredningen föreslår att även statliga myndigheter ska kunna godkännas som branschskola och att lärare vid branschskolor ska undantas från skollagens (2010:800) krav på lärarlegitimation för att få undervisa. Utredningen föreslår även att frågan om ersättning till branschskolan ska regleras i lagen om försöksverksamheten. Utredningen föreslår inte att det i lagen om försöksverksamhet ska införas ett uttryckligt undantag från lokaliseringsprincipen i kommunallagen (1991:900).

**Remissinstanserna:** En majoritet av de remissinstanser som har yttrat sig tillstyrker eller har inga invändningar mot förslaget att införa en försöksverksamhet med branschskolor. Detta gäller bl.a. *Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor*, *Myndigheten för yrkeshögskolan*,



*Tillväxtverket, Arbetsförmedlingen, Göteborgs, Ljusnarsbergs, Ny-näshamns och Stockholms kommuner, Skåne läns landsting, Västra Götalandsregionen, Samverkansorganet i Södermanlands län, Sveriges Kommuner och Landsting (SKL), Byggnadsindustrins yrkesnämnd, Företagarna, Handikappförbunden, Lärarförbundet, Lärarnas riksförbund, Plåt- och Vent Yrkesnämnd, Tjänstemännens Centralorganisation (TCO), Svenskt Näringsliv och Visita.*

*Elbranschens centrala yrkesnämnd* pekar på att branschskolor på sikt kan fungera som center för yrkestävlingar, validering och kompetensutveckling för yrkeslärare. *Glasmästeribranschens lärlingsnämnd* anför att fungerande branschskolor kan ge eleverna en bättre utbildning och göra branschen mer delaktig i utvecklandet av de moment och kunskaper som krävs. *Golvbranschen* anser att branschskolor kan innebära att det blir lättare att säkra utbildningens kvalitet och underlätta för eleverna att få ett relevant utbildningsinnehåll. *Innovations- och kemiindustrierna* anför att branschskolorna har potential att göra stor skillnad för både utbildningarnas kvalitet och relevans samt kemiindustrins kompetensförsörjning. Även *Livsmedelsföretagen* anser att rätt utformade branschskolor kan utvecklas till att bli en viktig del av branschens kompetensförsörjning.

*Stoppmöbel- och Träindustrins yrkesnämnd, Grafiska yrkesnämnden* och *Trä- och Möbelföretagen* tillstyrker förslaget, men anser att antalet skolor i försöksverksamheten är för litet för att ge den bredd som behövs för en meningsfull utvärdering. *Östergötlands läns landsting* ser positivt på förslaget, men framhåller att fem år är en kort försöksperiod eftersom det gäller dyra utbildningar med höga uppstartskostnader. *LO* stöder utredningens förslag i nästan alla delar men avvisar förslaget att en högskola ska kunna godkännas som branschskola. *Statens skolverk* tillstyrker förslaget men har vissa synpunkter bl.a. vad gäller elevers rätt att fullfölja vald utbildning.

Några remissinstanser avstyrker utredningens förslag om branschskolor eller menar att de inte kan tillstyrka det förrän ett antal tveksamheter har klargjorts. *Statens skolinspektion* ställer sig positiv till ansatsen att höja kvaliteten inom yrkesutbildningarna men avstyrker förslaget i dess nuvarande utformning. Skolinspektionen ifrågasätter bl.a. om det är möjligt för gymnasieskolan att omfatta alla yrken där det råder kompetensbrist och pekar på svårigheterna med att försöka möta aktuella kompetensbehov på en snabbt föränderlig arbetsmarknad. Skolinspektionen anser också att det bör förtydligas hur ett kvalificerat yrkesinnehåll ska kunna garanteras och hur detta ska göras i förhållande till den tillsyn som myndigheten genomför samt att det bör förtydligas vilken kontroll Skolverket ska ha över innehållet i yrkesämnena som branschskolorna ska undervisa i. Myndigheten önskar vidare ett förtydligande av hur överlämnande av myndighetsutövning till branschskolan ska kunna ske. *Malmö högskola* anser att nuvarande lösningar på problem inom yrkesutbildningsområdet bör prövas innan ytterligare en ny lösning införs. *Uddevalla kommun* anser att möjligheterna med gymnasial lärlingsutbildning bör utvecklas ytterligare innan en ny utbildningsvariant införs.

Som nämnts i avsnitt 3 har ett antal myndigheter beretts tillfälle att yttra sig över utkastet till lagrådsremiss. *Statens skolinspektion* anför att myndigheten inte har några synpunkter utöver de som myndigheten

lämnat när betänkandet remitterades. *Upphandlingsmyndigheten* har meddelat att myndigheten inte har några synpunkter på förslaget. *Skolverket* tillstyrker förslaget om en ny lag om försöksverksamhet och anser att det är positivt att regeringen får meddela föreskrifter om villkor och urval. Skolverket efterfrågar dock preciseringar bl.a. av vad som avses med små yrkesområden och vilka yrkesområden som kan vara aktuella för branschskolor. Skolverket anser också att definitionen av branschskola, vad som gäller för rektorsfunktionen vid en sådan skola och huvudmannens ansvar för att åtgärda brister vid en branschskola bör förtydligas. Skolverket anser även att det bör förtydligas om förslaget gäller för en kursutformad eller sammanhållen yrkesutbildning för vuxna. Vidare kan det enligt Skolverket behövas ytterligare reglering för att säkerställa att skollagens bestämmelser tillämpas fullt ut också vid en branschskola. Det bör enligt Skolverket även tydliggöras i vilken omfattning undervisning i karaktärsämnen och gymnasiearbete kan ske på branschskola. *Datainspektionen* framhåller bl.a. att en elev befinner sig i en beroendeställning i förhållande till den personuppgiftsansvarige och anser att det därmed starkt kan ifrågasättas om en elev kan lämna ett sådant frivilligt samtycke som krävs för att den personuppgiftsansvarige ska kunna behandla känsliga personuppgifter. Inspektionen anser vidare att regeringen måste klargöra vilken möjlighet parterna har att arbeta med personuppgifter med anledning av förslaget så att behandlingen överensstämmer med gällande lag.

### **Skälen för regeringens förslag och bedömning**

*Det finns ett behov av att öka attraktiviteten och förbättra tillgången till yrkesutbildning inom små yrkesområden*

Som redovisats i avsnitt 4 har flera utbildningar inom gymnasieskolans yrkesprogram problem att rekrytera elever, trots att en avslutad utbildning skulle ge goda möjligheter för eleverna att träda in och etablera sig på arbetsmarknaden. En svag efterfrågan på vissa utbildningar riskerar på sikt att leda till att utbildningarna läggs ned. Detta är problematiskt både för branscher ur ett kompetensförsörjningsperspektiv, men också för ungdomarna då ett försämrat utbud av utbildningar inskränker deras möjligheter att välja utbildning. Statens skolverk pekar i sin samlade redovisning och analys inom yrkesutbildningsområdet (U2015/04937/GV) på att antalet kommuner som erbjuder olika yrkesprogram har minskat från läsåret 2011/12 till läsåret 2014/15. Denna minskning varierar beroende på yrkesprogram och omfattar för de flesta program en minskning på mellan tio och tjugo procent. Inom VVS- och fastighetsprogrammet var det exempelvis tjugo procent färre kommuner som hade elever i årskurs 1 läsåret 2014/15 jämfört med tre år tidigare. Vidare finns det inom flera av gymnasieskolans yrkesprogram inriktningar som nationellt sett har ett mycket litet antal elever. Skolhuvudmännen har svårt att långsiktigt erbjuda gymnasieprogram och inriktningar som få elever väljer eftersom det då är svårt att organisera utbildningen och få verksamheten att bära sig ekonomiskt. Utredningen påtar att detta utgör ett problem för flera branscher som har svårt att klara sin kompetensförsörjning inom olika yrkesområden. I synnerhet

gäller det små yrkesområden i den betydelsen att de omfattar få sysselsatta personer och för vilka specifika yrkeskunskaper behövs. Utbildningar inom små yrkesområden kännetecknas enligt utredningen av att de omfattar så få personer att det är svårt att samla tillräckligt många elever för att kunna erbjuda utbildning och att de dessutom har svårt att attrahera elever. De kännetecknas också av att de ofta kräver särskild utrustning och lokaler som innebär stora investeringar och endast erbjuds på enstaka orter trots att kompetensbehovet är nationellt. Exempel på sådana yrken finns enligt utredningen bl.a. inom byggbranschen, energibranschen, träindustrin, trädgårdsnäringen och inom området drift- och underhållsteknik. Regeringen anser att det är allvarligt att flera branscher riskerar att få brist på rätt utbildad arbetskraft inom flera yrkesområden och att utbudet av yrkesutbildning för ungdomar minskar.

Mot denna bakgrund anser regeringen att det är angeläget att öka attraktiviteten och förbättra tillgången till yrkesutbildning inom yrkesområden som är små.

### *Det finns sätt att upprätthålla ett brett utbildningsutbud inom gymnasieskolan...*

Varje kommun ansvarar för att ungdomar i kommunen erbjuds en gymnasieutbildning av god kvalitet. Vilka utbildningar som erbjuds och antalet platser på respektive utbildning ska så långt det är möjligt anpassas med hänsyn till ungdomarnas önskemål. För att upprätthålla ett brett utbildningsutbud kan kommunerna, förutom att erbjuda utbildning som de själva anordnar, erbjuda utbildning som anordnas av en annan kommun eller ett landsting enligt ett samverkansavtal med en annan kommun eller ett landsting. Kommuner som har ingått ett sådant avtal bildar ett samverkansområde för utbildningen (15 kap. 30 § skollagen). En konsekvens av detta är dock att en del utpendlingskommuner har avvecklat eller minskat den egna gymnasieverksamheten. Även om elever i teorin har tillgång till ett brett utbud av utbildningar kan emellertid samverkansområdets geografiska storlek, hemkommunens läge i förhållande till övriga kommuner samt infrastrukturens utbyggnad begränsa elevernas faktiska tillgång till hela samverkansområdets utbud.

En annan möjlig lösning på utmaningen med små elevgrupper inom små yrkesutbildningar är att anordna riksrekryterande utbildningar. Det innebär att elever från hela landet har rätt att söka till och tas emot till utbildningen på samma villkor. Skolverket ska efter ansökan besluta om riksrekrytering för bl.a. nationella program i gymnasieskolan om det bl.a. finns en nationell efterfrågan på de kunskaper och färdigheter som utbildningen ger och om det finns ett nationellt intresse av att elever ska kunna rekryteras från hela landet eller ett nationellt intresse av att enskilda elevers behov av kunskaper och färdigheter kan tillgodoses (5 kap. 12, 19 och 21 §§ gymnasieförordningen [2010:2039]). Skolverket har dock varit restriktivt med att bevilja riksrekryterande utbildningar med motiveringen att sådana utbildningar kan leda till att utbildningar som inte är riksrekryterande tappar elevunderlag och läggs ned.

Som bl.a. *Uddevalla kommun* framhåller i sitt remissvar kan ytterligare ett sätt att erbjuda utbildning inom vissa små yrken där elevunderlaget är litet vara att erbjuda sådan utbildning i form av gymnasial lärlings-

utbildning, vilket innebär att utbildningen i huvudsak förläggs till en eller flera arbetsplatser (16 kap. 11 § skollagen).

*...men som komplement bör s.k. branschskolor införas på försök*

Det finns alltså redan i dag vissa möjligheter för skolhuvudmännen att upprätthålla ett brett utbildningsutbud när det gäller utbildningar som kan leda till yrken inom yrkesområden som är små. Enligt regeringen finns det dock skäl att komplettera dessa möjligheter med införandet av en försöksverksamhet med s.k. branschskolor, alltså skolor som med stöd av ett entreprenadavtal bl.a. tillhandahåller delar av undervisningen på ett yrkesprogram inom gymnasieskolan och som har rekommenderats av en branschorganisation. Bakgrunden till förslaget är att Yrkesprogramutredningen hade i uppdrag att analysera om det finns intresse och förutsättningar för en försöksverksamhet med branschlärningar, dvs. gymnasial lärlingsutbildning, med större inflytande och ansvar för branscher och arbetsgivare och om det finns intresse bland arbetsgivare och parter att lämna sådana förslag som krävs för en försöksverksamhet. Utredningen har i tät kontakt med ett flertal branschorganisationer fört diskussioner om hur den gymnasiala lärlingsutbildningen kan utvecklas. Utredningen har funnit att det inte finns något större intresse av att utveckla en lärlingsmodell av centraleuropeiskt snitt, där lärlingen rekryteras och anställs av arbetsgivaren för att få hela sin utbildning på arbetsplatsen. I stället efterfrågar branschorganisationer inom olika yrkesområden möjligheter att ta större ansvar för vissa yrkesutbildningar med stor betydelse för arbetsmarknaden som riskerar att nedprioriteras inom utbildningssystemet. Detta har lett till att utredningen har föreslagit en försöksverksamhet med s.k. branschskolor. Regeringen anser, liksom en majoritet av remissinstanserna, att en sådan försöksverksamhet bör införas. Försöksverksamheten bör avse att den som är huvudman för en gymnasieskola som erbjuder yrkesprogram, med bibehållet huvudmannaskap får överlämna en viss del av undervisningen till en branschskola på entreprenad. Vidare bör en branschskola genom entreprenadavtal också få ge viss utbildning inom kommunal vuxenutbildning (komvux). Den undervisning som ska få utföras av branschskolor bör avse yrkesområden där det råder brist på arbetskraft och där sådan utbildning på grund av små elevvolymmer riskerar att inte komma till stånd i tillräckligt stor utsträckning. Genom att samla yrkesutbildning på en branschskola kan elevunderlaget bli tillräckligt stort för att få ekonomisk bärighet för utbildningen.

Utredningen bedömer att branschskolorna bör kunna ta emot gymnasieelever från hela landet för utbildning under 15–20 veckor, uppdelat på cirka fyra veckor per termin under gymnasieskolans år 2 och 3. Även elever som läser en yrkesinriktad gymnasial utbildning inom komvux ska kunna läsa kurser och genomföra gymnasiearbetet vid en branschskola. För elever i gymnasieskolan innebär det att de kommer att läsa huvuddelen av sin utbildning på en gymnasieskola i sin hemkommun eller en närliggande kommun, men att vissa yrkeskurser kommer att kunna ges på en branschskola. Genom att utbildningen förläggs till en branschskola endast under kortare perioder under gymnasieskolans andra och tredje år kan eleven undvika att flytta hemifrån redan vid 16 års ålder, vilket kan

bli fallet för de elever som väljer en riksrekryterande utbildning som ligger långt bort från hemorten. En elev som väljer en riksrekryterande utbildning läser nämligen hela sin normalt treåriga utbildning hos den huvudman som anordnar utbildningen. Om en elev måste flytta hemifrån för att läsa en viss riksrekryterande utbildning kan detta medföra att elever avstår från att söka sådan utbildning. Utbildning som periodvis förläggs till en branschskola kan därmed utgöra ett komplement till de riksrekryterande utbildningarna inom vissa små yrkesområden. Huvudmannens samarbete med en branschskola kan även innebära att huvudmannen själv inte behöver tillhandahålla den specifika utrustning och lärarkompetens som krävs för den särskilda yrkesutbildningen och att utbildning som inriktas mot vissa små yrkesområden kan koncentreras till branschskolor på ett par platser i landet. Det innebär att huvudmannen kommer att kunna erbjuda yrkesutbildningar inom små yrkesområden även om skolan inte själv har ett tillräckligt stort elevunderlag för att anordna hela utbildningen i egen regi. För eleverna innebär det att de kan få mer likvärdiga möjligheter att välja utbildningar inriktade mot små yrkesområden.

Ett införande av branschskolor kan även synliggöra utbildningar inom yrkesområden som i dag är relativt okända för ungdomar. Genom att vid branschskolor lyfta fram yrkeskompetenser inom små yrkesområden och marknadsföra branschrekommenderade utbildningar som möjliga utbildningsval för elever kan yrkesutbildningens attraktivitet öka.

Som framgår finns det alltså flera fördelar med att införa branschskolor och en stor majoritet av remissinstanserna är också positiva till införandet av en försöksverksamhet med sådana skolor. Exempelvis anför *Företagarna* att branschskolor kan bidra till att ge den spetskunskap som krävs inom vissa yrken för att elever ska kunna få jobb och flera remissinstanser pekar på att branschskolor kan fylla en roll för kompetensförsörjningen hos deras medlemsföretag, bl.a. *Innovations- och kemiindustrierna*, *Teknikföretagen* och *Livsmedelsföretagen*.

*Uddevalla kommun* anser att möjligheterna med gymnasial lärlingsutbildning bör utvecklas ytterligare innan en ny utbildningsvariant införs. Regeringen anser att lärlingsutbildning förvisso kan vara ett bra sätt att erbjuda yrkesutbildning inom små yrkesområden, men menar att även lärlingar kan behöva undervisning som kan ges på branschskolor som leder till specifikt yrkeskunnande inom små yrken.

Regeringen bedömer således, i likhet med utredningen, att införandet av s.k. branschskolor kan öka attraktiviteten och förbättra tillgången till yrkesutbildning inom yrkesområden som är små. I syfte att säkerställa att det finns yrkesutbildning av hög kvalitet inom vissa yrkesområden som är små och för att motverka en framtida kompetensbrist inom sådana yrkesområden föreslår regeringen därför att en försöksverksamhet med branschskolor inom gymnasieskolan och komvux ska införas. Försöksverksamheten bör påbörjas höstterminen 2018 och pågå i fem år. Regeringen har för avsikt att inrätta ett särskilt statsbidrag för försöksverksamheten.

Riksdagen har i ett tillkännagivande anfört att regeringen ska utreda om en breddad och förstärkt gymnasial lärlingsutbildning kan införas och vilka konsekvenser det skulle medföra. I betänkandet anförs bl.a. att lärlingssystem som exempelvis i Tyskland kan vara en inspiration för

Sverige och skulle kunna hjälpa unga att träda in i yrkeslivet samtidigt som företagen får skräddarsydd kompetens (bet. 2015/16:UbU13, punkt b, rskr. 2015/16:169). Som framgår ovan har utredningen fört diskussioner med ett flertal branschorganisationer om hur den gymnasiala lärlingsutbildningen kan utvecklas och har funnit att det inte finns något större intresse av att utveckla en lärlingsmodell av central-europeiskt snitt. Olika branschorganisationer efterfrågar i stället möjligheter att ta större ansvar för yrkesutbildningar med stor betydelse för arbetsmarknaden som idag riskerar att nedprioriteras inom utbildningssystemet och utredningen har därför föreslagit branschskolor. Som nämnts i avsnitt 3 har bl.a. Skolverket beretts tillfälle att yttra sig över utkastet till lagrådsremiss. *Skolverket* anför därvid att det vid en rad möten med stora arbetsgivare som Skolverkets lärlingscentrum har haft har visat sig finnas ett mycket stort intresse för gymnasial lärlingsanställning. Regeringen anser att det är positivt att det finns ett intresse bland arbetsgivare för gymnasial lärlingsanställning. Det innebär emellertid inte att det krävs ändringar av hur lärlingsutbildningen inom gymnasieskolan regleras. Frågan om lärlingsutbildningens behov av fortsatt utveckling har utredningen redan behandlat i tät kontakt med ett flertal branschorganisationer och utredningen har dragit slutsatsen att branscherna efterfrågar sådana branschskolor som föreslås i denna lagrådsremiss. Mot bakgrund av detta anser regeringen att det inte bör utredas vidare om en breddad och förstärkt gymnasial lärlingsutbildning kan införas. Tillkännagivandet får därmed anses slutbehandlat.

#### *Närmare om utbildningsinnehållet vid branschskolan*

Inom gymnasieskolans nationella program ingår olika ämnen och kurser. De gymnasiegemensamma ämnena som finns på samtliga nationella program inom gymnasieskolan är svenska eller svenska som andraspråk, engelska, matematik, idrott och hälsa, historia, samhällskunskap, religionskunskap och naturkunskap (bilaga 3 till skollagen). Därutöver finns programgemensamma ämnen för respektive nationellt program (se bilaga 1 till gymnasieförordningen [2010:2039]). Inom varje program finns dessutom ett valbart utrymme av ämnen eller kurser som benämns programfördjupning (1 kap. 3 § gymnasieförordningen). Inom de flesta program finns också olika inriktningar som innehåller karaktärsämneskurser. Elever på gymnasieskolans yrkesprogram genomför i slutet av gymnasieutbildningen ett gymnasiearbete som syftar till att visa att eleverna har förmåga att utföra vanligt förekommande arbetsuppgifter inom yrkesområdet.

När det gäller komvux på gymnasial nivå syftar utbildningen till att ge vuxna kunskaper på en nivå som motsvarar utbildningen i gymnasieskolan. Det innebär att de ämnen och kurser som finns i gymnasieskolan också finns i komvux. Även inom komvux kan gymnasiearbete ingå i utbildningen.

Den undervisning som bör förläggas till en branschskola bedömer regeringen vara ämnen och kurser som ingår i en viss inriktning eller inom programfördjupningen. Regeringen anser därför att den undervisning inom gymnasieskolan och komvux som bör kunna överlämnas på entreprenad till branschskolor är undervisning i karaktärsämnen som har

en yrkesinriktad profil (yrkesämnen). Undervisningen bör även få avse gymnasiearbetet.

I sitt yttrande över utkastet till lagrådsremiss anför *Skolverket* att det bör tydliggöras i vilken omfattning undervisning i karaktärsämnen och gymnasiearbete kan läggas ut på entreprenad till en branschskola. *Skolverket* anför att om kurser inom inriktningen och programfördjupningen kan ingå skulle detta kunna innebära att en större del av utbildningen kan läggas ut på entreprenad. Av betänkandet framgår att utredningen har bedömt att branschskolor bör kunna ta emot elever cirka 15–20 veckor, uppdelat på cirka fyra veckor per termin under gymnasieskolans år 2 och 3, samt att även elever som läser en yrkesinriktad gymnasial utbildning inom komvux ska kunna läsa kurser och genomföra gymnasiearbetet vid en branschskola. Regeringen anser inte att det finns skäl att i lagen om försöksverksamhet närmare reglera hur stor del av utbildningen som får läggas ut på entreprenad. Med hänsyn till att försöksverksamheten bl.a. är avsedd att tilltala elever som vill bo kvar hemma, men som kan tänka sig att delta i delar av utbildningen på en branschskola, anser regeringen att frågan hur stor del av utbildningen som ska läggas ut på entreprenad kommer att vara relativt självreglerande. I likhet med utredningen anser regeringen att det bör räcka att det i lagen anges att försöksverksamheten avser överlämnande av en viss del av undervisningen på entreprenad och att det ska vara fråga om undervisning i karaktärsämnen som har en yrkesinriktad profil (yrkesämnen) och sådant gymnasiearbete som ingår i utbildningen enligt skollagen. Som regeringen återkommer till i avsnitt 7 har regeringen även för avsikt att inrätta ett särskilt statsbidrag för försöksverksamheten. Avsikten är att huvudmän för en gymnasieskola som ingår avtal med en branschskola om att utföra vissa uppgifter på entreprenad ska kunna söka ett statsbidrag för att ersätta branschskolan. Storleken på statsbidraget kan komma att ha viss betydelse för hur stor del av utbildningen som huvudmännen kommer att välja att lägga ut på entreprenad.

*Skolverket* anför vidare att det är otydligt om försöksverksamheten avser en kursutformad vuxenutbildning eller en sammanhållen yrkesutbildning för vuxna. Utbildning inom komvux bedrivs i form av kurser och på gymnasial nivå även i form av ett gymnasiearbete (20 kap. 5 § skollagen). Regeringen har dock gett *Skolverket* i uppdrag att vidta vissa förberedelser för tillämpningen av förordningen (2016:937) om statsbidrag för regional yrkesinriktad vuxenutbildning (U2016/04619/GV). Uppdraget innebär bl.a. att *Skolverket* ska utforma förslag till s.k. sammanhållna yrkesutbildningar för vuxna. Det innebär att *Skolverket* ska ta fram förslag till kombinationer av kurser som motsvarar behoven på arbetsmarknaden, dvs. motsvarar kraven för anställning. För det fall att *Skolverket* föreslår en kombination av kurser som är lämpliga att förlägga till en branschskola bedömer regeringen att förslagen i denna lagrådsremiss inte hindrar det.

#### *Information till eleven och rätt att fullfölja utbildningen*

*Skolverket* anser att det är viktigt att elever som söker till ett yrkesprogram där en del av utbildningen ska genomföras på en branschskola på annan ort känner till detta innan de väljer utbildningen och att de bör

garanteras att få fullfölja utbildningen enligt de premisser som gällde vid ansökningstillfället. Regeringen anser att det är huvudmannens uppgift att informera de elever som söker utbildningen hur utbildningen ska förläggas och om eleverna förutsätts genomföra en del av utbildningen på en annan ort. I likhet med vad som redan gäller i dag kommer huvudmannen vidare att alltjämt ansvara för att eleven kan fullfölja sin utbildning i enlighet med bestämmelserna i 16 kap. 37 § skollagen.

#### *Försöksverksamheten behöver lagstöd*

Regeringens förslag innebär att en huvudman för ett yrkesprogram inom gymnasieskolan eller för kommunal vuxenutbildning inom ramen för en försöksverksamhet ska få överlämna en viss del av undervisningen på ett yrkesprogram inom gymnasieskolan eller viss undervisning inom kommunal vuxenutbildning på entreprenad till en branschskola.

Enligt regeringsformen (RF) ska föreskrifter som avser kommunernas befogenheter och åligganden meddelas i lag eller med stöd av bemyndigande för regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer (8 kap. 2 § första stycket 3 samt 3 och 10 §§ RF). Att utbildning inom gymnasieskola och komvux som utgångspunkt ska bedrivas av huvudmannen själv följer i dag av att skollagens bestämmelser om utbildning nästan uteslutande riktar sig till en huvudman eller anställda hos huvudmannen. Principen att en huvudman inom gymnasieskolan eller för komvux själv ska bedriva undervisningen kan även motsatsvis anses följa av de undantagsfall i form av vissa entreprenadmöjligheter, som regleras i 23 kap. skollagen.

Av 23 kap. 1 § följer att kommuner, landsting och enskilda huvudmän, med bibehållet huvudmannaskap, får sluta avtal om att någon annan än kommunen, landstinget eller den enskilde huvudmannen ska utföra uppgifter inom utbildning eller annan verksamhet enligt skollagen (entreprenad) enligt vad som närmare anges i kapitlet. Paragrafen anger således inte i vilka skolformer och för vilka uppgifter entreprenad är tillåtet utan detta anges i andra bestämmelser i kapitlet. När det gäller gymnasieskolan får uppgifter som inte är hänförliga till undervisningen överlämnas på entreprenad till en enskild fysisk eller juridisk person (23 kap. 3 §). Därmed avses t.ex. skolmältider, skolskjuts och elevhälsa (se prop. 2009/10:165 s. 872). Vidare får bl.a. uppgifter som avser undervisning i karaktärsämnen som har en yrkesinriktad profil (yrkesämnena) överlämnas på entreprenad till en enskild fysisk eller juridisk person (23 kap. 3 b §). När det gäller komvux får enligt 23 kap. 2 § uppgifter överlämnas på entreprenad till en enskild fysisk eller juridisk person. Huvudmannen kan således, när det gäller sådan utbildning, själv avgöra vilka uppgifter som ska lämnas över på entreprenad.

När det gäller försöksverksamheten anser regeringen, i likhet med utredningen, att inte bara enskilda fysiska och juridiska personer ska kunna godkännas som branschskola utan även kommuner och landsting. Det innebär alltså att sådana aktörer som i dag bedriver gymnasial yrkesutbildning ska kunna godkännas som branschskola. Utredningen har föreslagit att även högskolor ska kunna godkännas som branschskola. Då utbildning inom högskolan väsentligen ska bygga på kunskaper som eleverna får på nationella program i gymnasieskolan eller motsvarande



kunskaper (1 kap. 8 § högskolelagen) delar regeringen *LO:s* uppfattning att en högskola inte bör kunna godkännas som branschskola.

Om en huvudman för ett yrkesprogram inom gymnasieskolan eller för kommunal vuxenutbildning inom ramen för försöksverksamheten överlämnar en viss del av undervisningen på ett yrkesprogram inom gymnasieskolan eller viss undervisning inom kommunal vuxenutbildning på entreprenad till en branschskola bör huvudmannen, liksom vid entreprenad enligt 23 kap. skollagen, även kunna överlämna uppgifter som inte är hänförliga till undervisningen, t.ex. skolmåltider, skolskjuts och elevhälsa. Vidare bör, liksom vid entreprenad enligt 23 kap. skollagen, de lärare som är verksamma hos en entreprenör ha samma uppgifter som lärare anställda hos en kommun, ett landsting eller en enskild huvudman (jfr 23 kap. 6 § skollagen och prop. 2009/10: 165 s. 873 f.). En huvudman bör därför även i försöksverksamheten kunna överlämna den myndighetsutövning som hör till en lärares undervisningsuppgift på entreprenad. Den myndighetsutövning som hör till lärares undervisningsuppgift är främst betygssättning, men även disciplinära och andra särskilda åtgärder. Exempel på lärares myndighetsutövning är att en lärare i en undervisningssituation visar ut en elev ur undervisningslokalen eller omhändertar ett föremål som stör undervisningen (5 kap. 7 och 22 §§ skollagen).

Som framgått ovan innebär den föreslagna försöksverksamheten bl.a. att kommunala skolhuvudmän får möjligheter att ingå entreprenadavtal inte bara med enskilda utan även med andra kommuner och landsting. Den innebär vidare att kommuner och landsting får befogenhet att vara utförare av en entreprenad inom ramen för försöksverksamheten. Då detta avviker från vad som är möjligt enligt skollagen måste försöksverksamhet med branschskolor ha stöd i lag.

#### *Försöksverksamheten ska regleras i en särskild lag*

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får enligt skollagen meddela föreskrifter om försöksverksamhet inom skolväsendet. I sådana föreskrifter får undantag göras från organisatoriska bestämmelser i skollagen. Undantag får göras även från andra bestämmelser i den lagen för att möjliggöra en försöksverksamhet med sådan utbildning i gymnasieskolan som inte utgörs av utbildning på nationella program eller introduktionsprogram (29 kap. 23 §). Den föreslagna försöksverksamheten avser undervisning på yrkesprogram som enligt 15 kap. 7 § skollagen är nationella program. Bemyndigandet i 29 kap. 23 § skollagen är därför inte tillämpligt. För försöksverksamheten behöver det alltså införas lagstöd.

Då det är fråga om en försöksverksamhet med tillfälliga utöknings- eller delvis kommunala befogenheterna anser regeringen att det inte är lämpligt att reglera försöksverksamheten i skollagen. Regeringen föreslår därför, i likhet med utredningen, att det ska införas en ny lag om försöksverksamhet med branschskolor. De särskilda bestämmelserna om entreprenad som bör gälla under försöksverksamheten bör regleras i lagen om försöksverksamhet.

Som nämnts ovan bör inte bara enskilda utan även en kommun eller ett landsting kunna anordna en branschskola och därmed vara utförare av

entreprenad inom ramen för försöksverksamheten. Det kommunala självstyret innebär bl.a. att kommunerna och landstingen har en relativt stor frihet att själva organisera sin verksamhet. Bestämmelserna i 2 kap. 1 § kommunallagen begränsar emellertid den kommunala kompetensen till angelägenheter som är av allmänt intresse, har anknytning till kommunens område eller medlemmar och inte enbart ska hanteras av en annan särskilt utpekad. Att utföra utbildning inom ramen för försöksverksamheten får anses vara en angelägenhet av allmänt intresse som inte enbart ska hanteras av en särskilt utpekad. En kommun eller ett landsting kan dock enligt lokaliseringsprincipen inte utföra undervisning om angelägenheten inte har anknytning till kommunens område eller medlemmar. Till skillnad från utredningens förslag bör ett uttryckligt undantag från lokaliseringsprincipen införas som tydliggör att en kommun eller ett landsting kan vara utförare av entreprenad inom ramen för försöksverksamheten (jfr 23 kap. 1 § andra stycket skollagen).

Enligt 23 kap. 1 § tredje stycket skollagen ska de bestämmelser som finns för en utbildning enligt skollagen, med de undantag som anges i 23 kap., gälla även vid entreprenad. En motsvarande bestämmelse bör tas in lagen om försöksverksamhet med branschskolor. Det innebär att bl.a. bestämmelserna i 15 kap. 32 § om att hemkommunen ska lämna ekonomiskt stöd till elever i en gymnasieskola med offentlig huvudman som behöver inackordering pga. skolgången samt bestämmelserna i 28 kap. 5 § skollagen om att beslut av en kommun eller ett landsting i fråga om sådant stöd får överklagas till allmän förvaltningsdomstol, blir tillämpliga i försöksverksamheten. Det innebär vidare att sistnämnda bestämmelser, till skillnad från utredningens förslag, inte behöver tas i den nya lagen. Därutöver får inackorderingstillägg lämnas för elever som går i en fristående gymnasieskola i enlighet med bestämmelserna i 2 kap 2 § studiestödslagen (1999:395) och 2 kap. 2 § studiestödsförordningen (2000:655). För de elever som studerar hos en fristående huvudman står staten för utgifter för eventuella inackorderingstillägg som betalas ut av Centrala studiestödsnämnden.

I sitt yttrande över ett utkast till lagrådsremiss anför *Skolverket* att det kan behövas ytterligare reglering för att säkerställa att skollagens bestämmelser tillämpas fullt ut också vid en branschskola. Regeringen konstaterar att skolhuvudmän som överlämnar uppgifter på entreprenad redan i dag har att följa övriga bestämmelser i skollagen i en entreprenadsituation samt att detsamma även kommer att gälla enligt den nya lagen om försöksverksamhet. Regeringen anser inte att någon ytterligare reglering är nödvändig.

Utredningen har vidare föreslagit att huvudmannen för en gymnasieskola som överlåter uppgifter på entreprenad till en branschskola ska ersätta branschskolan för elevens utbildning och i utredningens lagförslag uppställs vissa villkor för bestämmandet av ersättnings storlek. Regeringen anser dock att det inom försöksverksamheten, liksom i entreprenadförhållanden enligt 23 kap. skollagen, bör vara en fråga för avtalande parter, dvs. huvudmän och branschskolor, att bestämma ersättningen.

Försöksverksamheten bör bygga på frivillighet. Det bör dock finnas vissa begränsningar när det gäller vilka som får anordna branschskolor. Utredningen föreslår att det ska regleras på lagnivå vilka krav som ska

uppställas för att en utbildningsanordnare ska få godkännas som branschskola och att Skolverket ska pröva sådana ärenden. Regeringen anser dock att inte fler frågor än nödvändigt bör regleras på lagnivå. I lagen om försöksverksamhet bör det anges att endast en kommun, ett landsting eller en enskild fysisk eller juridisk person som uppfyller vissa villkor ska, efter ansökan till den myndighet som regeringen bestämmer, kunna godkännas som branschskola. Vidare bör regeringen bemyndigas att meddela föreskrifter om sådana villkor och om urval. *Skolverket*, som tillstyrker förslaget, anför att det är positivt att regeringen får meddela föreskrifter om villkor och urval. Skolverket anser dock att det finns behov av precisering, bl.a. när det gäller vad som avses med små yrkesområden och vilka yrkesområden som kan vara aktuella för branschskolor. Som nämnts tidigare har utredningen i betänkandet anført att små yrkesområden omfattar få sysselsatta personer för vilka specifika yrkeskunskaper behövs och att utbildningar inom små yrkesområden kännetecknas av att de omfattar så få personer att det är svårt att samla tillräckligt många elever för att kunna erbjuda utbildning samt att de dessutom har svårt att attrahera elever. Sådana utbildningar kännetecknas också av att de ofta kräver särskild utrustning och lokaler som innebär stora investeringar och att de endast erbjuds på enstaka orter trots att kompetensbehovet är nationellt. Exempel på sådana yrken finns enligt utredningen bl.a. inom byggbranschen, energibranschen, träindustrin, trädgårdsnäringen och inom området drift- och underhållsteknik. I likhet med utredningen anser regeringen att det i lagen om försöksverksamhet bör anges vad syftet med utbildningen är. Detta syfte bör preciseras till att stärka den nationella kompetensförsörjningen och öka attraktiviteten och tillgången till yrkesutbildning inom små yrkesområden.

Regeringen har slutligen för avsikt att med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om verkställigheten av den nya lagen, bl.a. om ansökan och ansökningsförfarandet.

#### *Hur ska tillsynen gå till?*

*Statens skolinspektion* anför att branschskolorna förmodas garantera ett kvalificerat yrkesinnehåll genom samarbete med branschorganisationer. Inspektionen anser att det bör förtydligas hur detta ska göras i förhållande till den tillsyn som myndigheten genomför. Myndigheten önskar vidare ett förtydligande av hur överlämnande av myndighetsutövning till branschskolan ska kunna ske. *Skolverket* anför i sitt yttrande över ett utkast till lagrådsremiss att det bör tydliggöras vad som gäller för rektorsfunktionen vid en branschskola liksom vilket ansvar huvudmannen har att åtgärda brister vid en sådan skola, särskilt i situationer när flera huvudmän har elever vid skolan.

Som framgått ovan anser regeringen att villkoren för att bli godkänd som branschskola bör regleras i förordning. Med anledning av Skolinspektionens synpunkt kan dock nämnas att regeringen, i likhet med utredningen, anser att det bl.a. bör uppställas krav på att den som ansöker om att få delta i försöksverksamheten ska ha en rekommendation från berörd bransch för att kunna bli godkänd som branschskola. En sådan rekommendation bör lämnas utifrån branschens kännedom om den tilltänkta branschskolan, exempelvis avseende nivå på skolans utrustning,

relevans i yrkesinnehållet och arbetsmarknadsutsikter i den bransch som utbildningen ska leda till. Ett alternativ kan t.ex. vara att den som ansöker om att få delta i försöksverksamheten kan uppvisa ett brett samarbete om utbildning med flera arbetsgivare inom den bransch som yrkesområdet tillhör.

Försöksverksamheten innefattar endast en viss del av undervisningen på ett yrkesprogram inom gymnasieskolan eller viss undervisning inom komvux. Om ett avtal om överlämnande av sådana uppgifter på entreprenad ingås får, som tidigare nämnts, uppgifter som är hänförliga till undervisningen och den myndighetsutövning som hör till lärarens undervisningsuppgift överlämnas till branschskolan. Även uppgifter som inte är hänförliga till undervisningen, t.ex. skolmåltider, skolskjuts och elevhälsa får överlämnas på entreprenad. När det gäller rektorns uppgifter är det enligt skollagen endast möjligt att överlämna rektorns myndighetsutövning när det gäller kommunal vuxenutbildning och särskild utbildning för vuxna (23 kap. 6 § andra stycket skollagen). Utredningen föreslår inte att det ska bli möjligt att överlämna rektorns myndighetsutövning på entreprenad till en branschskola. Rektorn på en branschskola har dock ett ansvar för att bl.a. leda och samordna det pedagogiska arbetet. Den rektorn fattar också i övrigt de beslut och har det ansvar som följer av särskilda föreskrifter som framgår av skollagen eller andra författningar (2 kap. 9 och 10 §§ skollagen) och som inte utgör myndighetsutövning.

I förslaget till lag om försöksverksamhet framgår, på motsvarande sätt som i 23 kap. 1 § skollagen, att entreprenad innebär att huvudmannen bibehåller sitt huvudmannaskap, dvs. sitt ansvar för utbildningen enligt skollagen, även för den del av utbildningen som bedrivs av utföraren av entreprenaden. Enligt skollagen har Skolinspektionen tillsyn över skolväsendet. Det innebär att den tillsyn som Skolinspektionen har att utföra i enlighet med bestämmelserna i 26 kap. skollagen inte påverkas av att en viss del av utbildningen förläggs till en branschskola. Vid en tillsyn av en utbildning där en del av denna förläggs till en branschskola ska tillsynen även omfatta de delar av utbildningen som bedrivs vid branschskolan. Eventuella krav på åtgärder får emellertid riktas direkt mot den huvudman som har slutit avtal med branschskolan.

*Skolinspektionen* anser att det även bör förtydligas vilken kontroll Skolverket ska ha över innehållet i de yrkesämnena som branschskolorna ska undervisa i. För de yrkesämnena som branschskolorna ska bedriva undervisning i gäller, liksom för gymnasieskolan i övrigt, att det ska finnas en ämnesplan (se 16 kap. 21 § skollagen). I försöksverksamheten ska vidare, förutom bestämmelserna i skollagen (utom 23 kap.), dessutom föreskrifter som meddelats i anslutning till skollagen tillämpas. Detta gäller bl.a. de föreskrifter om utbildningens syfte och innehåll som Skolverket har utfärdat.

Regeringen anser att försöksverksamheten bör följas upp och utvärderas löpande för att i god tid inhämta underlag inför ett eventuellt permanentande av verksamheten.

### *Elevernas integritet skyddas vid entreprenad av befintliga regelverk*

Som tidigare redovisats i avsnitt 5 innebär försöksverksamheten med branschskolor att en skolhuvudman, med bibehållet huvudmannaskap, får överlämna en viss del av undervisningen på ett yrkesprogram inom gymnasieskolan eller viss undervisning inom kommunal vuxenutbildning på entreprenad.

Vid behandling av personuppgifter inom skolväsendet är det personuppgiftslagen (1998:204), PUL, som är tillämplig. Personuppgiftsansvarig enligt PUL är den som ensam eller tillsammans med andra bestämmer ändamålen med och medlen för behandlingen av personuppgifter. Det är således möjligt att två eller flera är personuppgiftsansvariga för en och samma behandling av personuppgifter. Vidare kan personuppgifter behandlas av ett personuppgiftsbiträde för den personuppgiftsansvariges räkning. Det ska i så fall finnas ett skriftligt avtal om personuppgiftsbitrådets behandling av personuppgifter. I det avtalet ska det särskilt föreskrivas att personuppgiftsbiträdet får behandla personuppgifter bara i enlighet med instruktioner från den personuppgiftsansvarige och att personuppgiftsbiträdet är skyldigt att vidta sådana tekniska och organisatoriska åtgärder för att skydda de personuppgifter som behandlas, som avses i 31 § första stycket PUL (3 § och 30 § andra stycket PUL).

Vid en kommunal huvudman kan en kommunstyrelse eller en självständig utbildningsnämnd, anses vara personuppgiftsansvarig var för sig eller tillsammans. Vem som är personuppgiftsansvarig vid en enskild huvudman beror på hur den är organiserad. *Datainspektionen* anför i sitt yttrande över ett utkast till lagrådsremiss att regeringen måste klargöra vilka möjligheter parterna har att arbeta med personuppgifter med anledning av förslaget så att behandlingen överensstämmer med gällande lag. Bedömningen vem som är personuppgiftsansvarig ensam eller tillsammans med annan måste dock göras utifrån omständigheterna i det enskilda fallet. Det är enligt regeringens mening parternas ansvar att se till att befintligt regelverk följs när det gäller behandlingen av personuppgifter inom ramen för försöksverksamheten med branschskolor.

Ett grundläggande krav i PUL är att personuppgifter bara får samlas in för särskilda, uttryckligt angivna och berättigade ändamål. Personuppgifter får inte behandlas för ändamål som är oförenliga med insamlingsändamålen och personuppgifterna ska vara adekvata och relevanta i förhållande till ändamålet med behandlingen och uppgifterna får inte vara fler än nödvändigt med hänsyn till ändamålen (9 § PUL). Vidare är en grundläggande förutsättning att personuppgifter bara får behandlas med stöd av samtycke från den registrerade eller med stöd av en av de grunder som räknas upp i 10 § PUL. Bland dessa grunder finns bl.a. att behandlingen är nödvändig för att en uppgift av allmänt intresse ska kunna utföras, vilket får anses vara fallet med undervisning inom skolväsendet.

Den behandling av personuppgifter som kan ske i samband med undervisning i branschskola är att uppgifter lämnas ut genom översändande från beställaren till entreprenören, som i sin tur fortsätter att behandla uppgifterna genom bearbetning före det att de återsänds till elevens ordinarie huvudman. När de återsänds kan de exempelvis vara kompletterade med de studieresultat som eleven uppnått i branschskolan.

En entreprenör bör enbart vara i behov av ett begränsat antal personuppgifter och i normalfallet bör det vara tillräckligt om entreprenören får uppgift om elevens identitet och kontaktuppgifter till eleven och dennes vårdnadshavare. Detta är uppgifter som vanligen inte omfattas av sekretess (jfr 23 kap. 2 § offentlighets- och sekretesslagen [2009:400], OSL). I vissa fall kan dock entreprenören ha ett behov av att få tillgång till uppgifter som är att beteckna som känsliga personuppgifter i PUL:s mening (13 § PUL). Det kan exempelvis vara fråga om uppgifter om en elevs hälsotillstånd, t.ex. med anledning av att en elev är i behov av extra anpassning eller särskilt stöd. I sammanhanget finns det skäl att framhålla att sådana uppgifter utgör en del av särskild elevstödande verksamhet som kan omfattas av sekretess eller tystnadsplikt hos huvudmannen, beroende på om denne är offentlig huvudman eller en enskild huvudman (23 kap. 2 § andra stycket OSL respektive 29 kap. 14 § andra stycket skollagen). Detsamma gäller hos entreprenören, se närmare nedan.

Behandling av känsliga personuppgifter är som huvudregel inte tillåten enligt PUL. Behandling är dock tillåten om den registrerade har lämnat sitt uttryckliga samtycke till behandlingen samt i övrigt enligt de undantag som anges i PUL (14–19 §§ PUL och 8 § personuppgiftsförordningen [1998:1191, PUF]). Dessa undantag är typiskt sett inte tillämpliga inom utbildningsområdet. Vidare finns det i 20 § PUL ett bemyndigande för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om ytterligare undantag från förbudet i 13 § PUL, om det behövs med hänsyn till ett viktigt allmänt intresse. Av 8 § PUF följer att utöver vad som följer av 5 a och 15–19 §§ PUL får känsliga personuppgifter behandlas av en myndighet i löpande text om uppgifterna har lämnats i ett ärende eller är nödvändiga för handläggningen av det. Detta undantag är tillämpligt hos offentliga skolhuvudmän, men är inte tillämpligt hos enskilda huvudmän. Hos en enskild huvudman är den möjlighet som för närvarande normalt finns för behandling av känsliga uppgifter att elevens vårdnadshavare eller, beroende på elevens ålder och mognad, eleven själv samtycker till detta. Detta gäller i samtliga skolformer och är således inte bara en fråga vid entreprenadsituationer.

*Datainspektionen* framhåller att om en offentlig verksamhet skulle kräva samtycke till behandling av personuppgifter som en förutsättning för att tillhandahålla samhällseliga tjänster kan det starkt ifrågasättas om kravet på frivillighet är uppfyllt. Datainspektionen hänför sig i detta sammanhang till lydelsen i skäl 43 i den EU-förordning om dataskydd som den 25 maj 2018 kommer att bli direkt tillämplig i EU:s medlemsstater och som då kommer att ersätta det dataskyddsdirektiv som ligger till grund för PUL. Med anledning av den nya dataskyddsförordningen har regeringen tillkallat en särskild utredare som fått i uppdrag att föreslå sådana anpassningar och kompletterande författningsbestämmelser på generell nivå som dataskyddsförordningen ger anledning till. Syftet är att säkerställa att det finns en ändamålsenlig och välbalanserad kompletterande nationell reglering om personuppgiftsbehandling på plats när förordningen börjar tillämpas (dir. 2016:15). Utredningen, som tagit sig namnet Dataskyddsutredningen, ska redovisa sitt uppdrag senast den 12 maj 2017. Regeringen har därutöver gett en särskild utredare i uppdrag att föreslå kompletterande regleringar för behandling av personuppg-

gifter inom utbildningsområdet, med undantag för forskningsverksamhet. Syftet är att regleringen ska möjliggöra en ändamålsenlig behandling av personuppgifter inom utbildningsområdet samtidigt som den skyddar den enskildes fri- och rättigheter (dir. 2016:63). Utredningen, som har tagit sig namnet Utbildningsdatautredningen, ska redovisa sitt uppdrag senast den 1 juni 2017.

De personuppgifter som entreprenören har behov av torde som regel överföras elektroniskt. Vanligtvis bör den krets som ska få tillgång till uppgifterna kunna begränsas till rektor, den lärare som undervisar i branschskolan och viss administrativ personal som exempelvis tar emot och registrerar personuppgifterna. I undantagsfall kan det dock även finnas ett behov av att elevhälsan, som omfattar bl.a. personal med specialpedagogisk kompetens, får del av sådana uppgifter. Det kommer således enbart finnas behov av att en liten krets av personer får del av personuppgifterna. Vid bedömningen av vilka risker som finns för en oönskad spridning av personuppgifter i samband med en entreprenad är det vidare av betydelse att personuppgifterna, om såväl huvudmannen som entreprenören är offentliga huvudmän, omfattas av samma sekretessbestämmelser. I gymnasieskolan gäller sekretess för uppgift om en enskilds personliga förhållanden i sådan elevhälsa som avser psykologisk, psykosocial eller specialpedagogisk insats, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till denne lider men. Vidare gäller sekretess i gymnasieskolan bl.a. i särskild elevstödjande verksamhet i övrigt (exempelvis vid särskilt stöd) för en uppgift om en enskilds personliga förhållanden. Sekretessen gäller dock endast om det kan antas att den enskilde eller någon närstående till denne lider men om uppgiften röjs. Uppgift om en enskilds identitet, adress och andra liknande uppgifter om en enskilds personliga förhållanden kan vidare omfattas av sekretess om det av särskild anledning kan antas att den enskilde eller någon närstående till denne lider men om uppgiften röjs (23 kap. 2 § OSL).

Inom den kommunala vuxenutbildningen gäller sekretess bl.a. för uppgift som hänför sig till psykologisk undersökning eller behandling och för uppgift om en enskilds personliga förhållanden hos psykolog, kurator eller hos studie- och yrkesvägledningen, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till denne lider men. Sekretess gäller i elevvårdande verksamhet i övrigt inom bl.a. den kommunala vuxenutbildningen för uppgift om en enskilds personliga förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon närstående till denne lider men om uppgiften röjs. Vidare gäller sekretess för uppgift om en enskilds identitet, adress och andra liknande uppgifter om en enskilds personliga förhållanden, om det av särskild anledning kan antas att den enskilde eller någon närstående till denne lider men om uppgiften röjs (23 kap. 5 § OSL).

För att en elev som går i en skola med en enskild huvudman inte ska ha ett sämre skydd än en elev hos en offentlig huvudman, finns det bestämmelser om tystnadsplikt i skollagen. Den som är eller har varit verksam i annan enskilt bedriven verksamhet enligt skollagen än förskola, fritidshem, förskoleklass eller sådan verksamhet som avses i 25 kap. får inte obehörigen röja vad han eller hon i sådan elevhälsoverksamhet som avser psykologisk, psykosocial eller specialpedagogisk

insats eller i särskild elevstödjande verksamhet i övrigt har fått veta om någons personliga förhållanden. Han eller hon får inte heller obehörigen röja uppgifter i ett ärende om tillrättaförande av en elev eller om skiljande av en elev från vidare studier (29 kap. 14 § andra stycket skollagen). Bestämmelsen omfattar även tystnadsplikt i entreprenörverksamhet (prop. 2009/10:165 s. 602). Därutöver kan tystnadsplikt regleras genom entreprenadavtalet.

Sammanfattningsvis innebär det ovan redovisade att den ytterligare hantering av personuppgifter som möjligheten till entreprenad kommer föra med sig enbart bör medföra begränsade risker för de intressen som PUL avser skydda. Hanteringen av personuppgifter får därmed anses stå i rimlig proportion till den nytta som förslaget förväntas medföra. Ett entreprenadförhållande påverkar vidare inte det skydd i form av sekretess eller tystnadsplikt som finns för känsliga uppgifter om en elev inom skolväsendet.

### *Skolväsendets förhållande till lagen om offentlig upphandling*

Det finns skäl att även beröra lagen (2016:1145) om offentlig upphandling (LOU). Frågan om skolväsendets förhållande till LOU påverkas inte av förslagen i denna lagrådsremiss då det redan inom ramen för dagens bestämmelser finns möjlighet för offentliga huvudmän att överlåta uppgifter på entreprenad till enskilda (23 kap. skollagen).

Det kan dock anmärkas att regeringen i propositionen Fjärrundervisning och entreprenad – nya möjligheter för undervisning och studiehandledning på modersmål (prop. 2015/16:173 s. 32) redovisar att det rådde delade uppfattningar i frågan huruvida kommuners och landstings överlämnande av uppgifter inom utbildning på entreprenad omfattades av det dåvarande nationella regelverket för offentlig upphandling. Regeringen ansåg att frågan hur den tidigare lagen (2007:1091) om offentlig upphandling skulle tolkas var en tillämpningsfråga som fick lösas i praxis. Den 8 november 2016 lämnade vidare Valfärdsutredningen ett delbetänkande (SOU 2016:78) där det bl.a. föreslås att det i den föreslagna nya lagen om offentlig upphandling ska införas ett nytt kapitel, 19 a kap., som bl.a. ska gälla vid upphandling av vissa utbildningstjänster. I betänkandet görs bedömningen att viss utbildning enligt skollagen inte utgör en ekonomisk verksamhet.

Med anledning av ovanstående beslutade regeringen den 1 december 2016 tilläggsdirektiv till utredningen Bättre möjligheter till fjärrundervisning och undervisning på entreprenad (U 2015:09). Enligt tilläggsdirektiven ska utredaren bedöma hur entreprenad inom skolväsendet förhåller sig till LOU. Utredaren ska vid behov ta ställning till om möjligheterna i LOU och Valfärdsutredningens förslag, tillsammans med andra samsamarbetsformer, är tillräckligt flexibla och effektiva för att huvudmännen ska kunna tillhandahålla eleverna lika tillgång till utbildning av god kvalitet och vid behov utreda och föreslå lämpliga författningsändringar som bedöms vara möjliga med hänsyn till EU-rätten. Uppdraget ska redovisas senast den 30 maj 2017 (dir. 2016:107).

När det gäller enskilda huvudmän kan det konstateras att utgångspunkten är att de inte omfattas av LOU.



## 6 Ikraftträdande

**Regeringens förslag:** Den nya lagen om försöksverksamhet med branschskolor ska träda i kraft den 1 augusti 2017 och upphör att gälla vid utgången av juni månad 2023. Lagen ska tillämpas första gången på utbildning efter den 1 juli 2018.

**Utredningens förslag:** Överensstämmer med regeringens förslag.

**Remissinstanserna:** Endast två remissinstanser lämnar synpunkter på utredningens förslag i denna del. *Östergötlands läns landsting* anser att en femårig försöksverksamhet kan vara för kort tid eftersom det kan vara fråga om stora kostnader när verksamheten ska startas. *Sveriges Byggindustrier* anför att det blir en utdragen process att invänta en femårig försöksverksamhet innan en permanent verksamhet införs. *Statens skolverk* anför i sitt yttrande över utkast till lagrådsremiss att det kan vara problematiskt att implementera lagen så att branschskolor hinner etableras i en sådan omfattning att det finns underlag för en utvärdering av försöksverksamheten inom fem år.

**Skälen för regeringens förslag:** Regeringen har i avsnitt 5 anfört att försöksverksamheten bör pågå i fem år. Regeringen anser att det är en tillräckligt lång tid för att samla erfarenheter och dra slutsatser inför ett eventuellt permanentande av verksamheten. En jämförelse kan göras med den försöksverksamhet som föregick permanentandet av gymnasieingenjörsutbildningen. Den försöksverksamheten pågick i två år, vilket bedömdes vara tillräcklig tid för att skaffa nödvändiga erfarenheter (prop. 2013/14:188, s.16).

Regeringen anser vidare att det angeläget att försöksverksamheten med branschskolor kan komma igång så snabbt som möjligt. Hänsyn behöver dock tas till att de aktörer som berörs av den föreslagna försöksverksamheten, dvs. huvudmän inom skolväsendet och andra enskilda fysiska och juridiska personer, och den myndighet som ska pröva ärenden om godkännande av branschskolor, behöver tid för att förbereda införandet av försöksverksamheten. Myndigheten behöver bl.a. tid för att efter bemyndigande meddela föreskrifter. Mot denna bakgrund bör den nya lagen om försöksverksamhet med branschskolor träda i kraft den 1 augusti 2017, men inte tillämpas på utbildning förrän efter den 1 juli 2018. Lagen bör upphöra att gälla vid utgången av juni månad 2023.

## 7 Konsekvenser

### 7.1 Förslag om en försöksverksamhet med branschskolor

#### *Ekonomiska konsekvenser för kommunala huvudmän*

Förslaget innebär att elever inte permanent behöver flytta från sin hemkommun för att få tillgång till en kvalificerad yrkesutbildning om den delvis kan genomföras på en branschskola på annan ort. Det kan dels leda till att hemkommunen får ett större elevunderlag, dels till att elever efter avslutad utbildning, om arbetsmarknadsrådet tillåter, stannar i hemkommunen och kan bidra till den lokala kompetensförsörjningen. I de fall en kommun godkänns som branschskola och tar emot elever från andra kommuner kan skolans resurser användas mer effektivt, t.ex. lärare, lokaler och utrustning.

Elever som får undervisning på en branschskola väntas komma från hela landet och kommer att vara i behov av extra boende under sin tid på branschskolan. Enligt 15 kap. 32 § skollagen (2010:800) ska hemkommunen lämna ekonomiskt stöd till en gymnasieskola med offentlig huvudman som behöver inackordering på grund av skolgången. Stödet avser boende, fördyrat uppehälle och resor till och från hemmet. Under läsåret 2015/16 studerade 72 procent av eleverna på ett yrkesprogram hos en offentlig huvudman. Det innebär att merparten av detta stöd sannolikt kommer att betalas av en kommun till elever som studerar på kommunens gymnasieskola, men där en del av undervisningen förläggs till en branschskola. Det innebär att försöksverksamheten kan medföra en något ökad kostnad för kommunerna för stöd till inackordering. Som närmare kommer att utvecklas nedan när det gäller ekonomiska konsekvenser för staten kommer kommunerna att ersättas för dessa kostnader genom de medel som aviserats i budgetpropositionen för 2017.

#### *Ekonomiska konsekvenser för enskilda huvudmän*

Enligt förslaget kan enskilda huvudmän bli godkända som branschskola. Detta kan, liksom för en kommun som godkänns som branschskola och tar emot elever från andra kommuner, innebära att skolans resurser kan användas mer effektivt, t.ex. lärare, lokaler och utrustning.

#### *Ekonomiska konsekvenser för staten*

Regeringen avser att inrätta ett särskilt statsbidrag för försöksverksamheten. Avsikten är att huvudmän för en gymnasieskola som ingår avtal med en branschskola om att utföra vissa undervisningsuppgifter på entreprenad inom gymnasieskolan enligt den föreslagna lagen ska kunna söka ett statsbidrag för att ersätta branschskolan. Detta innebär en kostnad för staten.

Därutöver får inackorderingstillägg lämnas för elever som går i en fristående gymnasieskola i enlighet med bestämmelserna i 2 kap 2 § studiestödslagen (1999:395) och 2 kap. 2 § studiestödsförordningen

(2000:655). För de elever som studerar hos en fristående huvudman står staten för utgifter för eventuella inackorderingstillägg som betalas ut av Centrala studiestödsnämnden. Förslaget beräknas inte påverka statens kostnader för studiestöd nämnvärt och bedöms därför rymmas inom befintliga ramar.

Regeringen har i budgetpropositionen för 2017 beräknat kostnaderna för försöksverksamheten till 11 miljoner kronor för 2018, 33 miljoner kronor för 2019, 43 miljoner kronor per år för 2020 och 2021, 32 miljoner kronor för 2022 och 11 miljoner kronor för 2023 (prop. 2016/17:1, Utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning, s.219).

#### *Konsekvenser för den kommunala självstyrelsen*

Deltagande i försöksverksamheten bygger på frivillighet. Förslagen bedöms därför inte få några konsekvenser för den kommunala självstyrelsen.

#### *Konsekvenser för små företag*

Förslaget innebär att kompetensförsörjningen kan underlättas för företag som har verksamhet inom de små yrkesområden som försöksverksamheten omfattar.

#### *Konsekvenser för eleverna*

Regeringen bedömer att förslaget att inrätta branschskolor innebär förbättrade möjligheter för huvudmän att erbjuda yrkesutbildningar inom små yrkesområden när skolan själv inte har ett tillräckligt stort elevunderlag för att anordna hela utbildningen i egen regi. För elever bedöms förslaget således innebära förbättrade möjligheter att välja utbildningar inriktade mot små yrkesområden där det finns goda möjligheter till inträde och etablering på arbetsmarknaden. Inom försöksverksamheten ska bestämmelserna i skollagen gälla med undantag från bestämmelserna i 23 kap. Det innebär bl.a. att huvudmannen ska bedriva ett systematiskt kvalitetsarbete och vidta åtgärder mot kränkande behandling (jfr 4 kap. och 6 kap. skollagen).

#### *Konsekvenser för jämställdheten mellan kvinnor och män och för utrikes föddas etablering*

Förslagen bedöms inte få några konsekvenser för jämställdheten mellan kvinnor och män. Regeringen bedömer dock att tillgång till högkvalificerad yrkesutbildning inom små yrkesområden kan förbättra förutsättningarna för god etablering på arbetsmarknaden, både för inrikes och utrikes födda kvinnor och män.

#### *Sveriges medlemskap i EU*

Förslagen rör inte frågor som är reglerade i EU-rätten.

#### *Påverkan på företag och konkurrensförhållanden*

Enligt förslaget ska en kommun, ett landsting eller en enskild fysisk eller juridisk person som uppfyller vissa villkor kunna godkännas som

branschskola. I försöksverksamheten kommer endast ett begränsat antal utbildningsanordnare att kunna godkännas som branschskola. Förslagen bedöms dock inte påverka företags konkurrensförhållanden på annat sätt än att en utbildningsanordnare som har ett godkännande som branschskola kan få en viss konkurrensfördel gentemot andra utbildningsanordnare som anordnar likartad utbildning.

## 8 Författningskommentar

### 8.1 Förslag till lag om försöksverksamhet med branschskolor

**1 §** Denna lag innehåller bestämmelser om en försöksverksamhet med branschskolor som innebär att en viss del av undervisningen på ett yrkesprogram inom gymnasieskolan eller viss undervisning inom kommunal vuxenutbildning får överlämnas på entreprenad. Syftet är att stärka den nationella kompetensförsörjningen och öka attraktiviteten och tillgången till yrkesutbildning inom små yrkesområden.

Lagen är ny. Paragrafen anger lagens innehåll och syfte. Med små yrkesområden avses i detta sammanhang yrken som omfattar få sysselsatta personer och för vilka specifika yrkeskunskaper behövs.

Övervägandena finns i avsnitt 5.

**2 §** I försöksverksamheten tillämpas även de bestämmelser om utbildning inom gymnasieskolan och inom kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå som finns i skollagen (2010:800) och i föreskrifter som meddelats i anslutning till den lagen. Bestämmelserna om entreprenad i 23 kap. skollagen och i föreskrifter som meddelats i anslutning till de bestämmelserna ska dock inte tillämpas i försöksverksamheten.

Paragrafen innehåller i *första meningen* en upplysning om att skollagens (2010:800) bestämmelser om gymnasieutbildning och utbildning inom komvux samt föreskrifter som meddelats i anslutning till den lagen tillämpas i försöksverksamheten. I *andra meningen* anges vilka bestämmelser som inte ska tillämpas i försöksverksamheten.

Övervägandena finns i avsnitt 5.

**3 §** Inom ramen för försöksverksamheten får en huvudman för ett yrkesprogram inom gymnasieskolan eller för kommunal vuxenutbildning enligt skollagen (2010:800) överlämna en viss del av undervisningen på entreprenad till en branschskola. Den undervisning som får överlämnas är undervisning i karaktärsämnen som har en yrkesinriktad profil (yrkesämnena) och sådant gymnasiearbete som ingår i utbildningen enligt skollagen.

Endast en kommun, ett landsting eller en enskild fysisk eller juridisk person som uppfyller vissa villkor kan efter ansökan till den myndighet som regeringen bestämmer godkännas som branschskola.

Regeringen får meddela föreskrifter om sådana villkor och om urval.

Paragrafen innehåller närmare bestämmelser om försöksverksamheten.

Paragrafens *första stycke* anger vilken undervisning som inom ramen för försöksverksamheten får överlämnas på entreprenad. Med gymnasiearbete avses sådant gymnasiearbete som ingår i utbildningen enligt skollagen (2010:800), se 16 kap. 22 §.

I *andra stycket* anges vem som får delta i försöksverksamheten. Bestämmelser om villkor för godkännande och till vilken myndighet ansökan ska lämnas in kommer att regleras i förordning med stöd av bemyndigandet i tredje stycket.

*Tredje stycket* innehåller ett bemyndigande för regeringen att meddela närmare föreskrifter om villkor för godkännande som branschskola och om urval.

Övervägandena finns i avsnitt 5.

**4 §** En kommun, ett landsting eller en enskild huvudman får med bibehållet huvudmannaskap sluta avtal om att en branschskola utför sådana uppgifter som avses i 3 § första stycket (entreprenad). Om ett sådant avtal ingås får även uppgifter som inte är hänförliga till undervisningen och den myndighetsutövning som hör till en lärares undervisningsuppgift överlämnas på entreprenad till en branschskola.

Trots bestämmelsen i 2 kap. 1 § kommunallagen (1991:900) om anknytning till kommunens eller landstingets område eller deras medlemmar får en kommun eller ett landsting genom ett avtal enligt första stycket utföra uppgifter åt en annan huvudman inom skolväsendet.

Paragrafen innehåller bestämmelser om entreprenad inom ramen för försöksverksamheten.

*Första stycket första meningen* innebär att uppgifter på entreprenad inom ramen för försöksverksamheten får överlämnas till en kommun, ett landsting eller en enskild fysisk eller juridisk person som har godkänts som branschskola. Den undervisning som får överlämnas på entreprenad enligt 3 § första stycket är undervisning i karaktärsämnen som har en yrkesinriktad profil (yrkesämnen) och sådant gymnasiearbete som ingår i ett yrkesprogram enligt skollagen (2010:800).

Enligt *första stycket andra meningen* får även uppgifter som inte är hänförliga till undervisningen överlämnas på entreprenad. En definition av begreppet undervisning finns i 1 kap. 3 § skollagen. Med uppgifter som inte är hänförliga till undervisningen avses t.ex. skolmåltider, skolskjuts och elevhälsa (jfr 23 kap. 3 § skollagen och prop. 2009/10:165 s. 872). Vidare får den myndighetsutövning som hör till en lärares undervisningsuppgift överlämnas på entreprenad till en branschskola. Den myndighetsutövning som hör till lärares undervisningsuppgift är främst betygssättning, men även disciplinära och andra särskilda åtgärder kan komma i fråga. Liksom vid entreprenad enligt 23 kap. skollagen bör de lärare som är verksamma hos en entreprenör ha samma uppgifter som lärare anställda hos en kommun, ett landsting eller en enskild huvudman (jfr 23 kap. 6 § skollagen och prop. 2009/10: 165, s.873 f.).

*Andra stycket* innebär att det införs ett undantag från den s.k. lokaliseringsprincipen som följer av 2 kap. 1 § kommunallagen (1991:900). Genom undantaget ges kommuner och landsting befogenhet att utföra undervisning på entreprenad inom ramen för försöksverksamheten även om

angelägenheten inte har anknytning till kommunens eller landstingets område eller medlemmar.

Övervägandena finns i avsnitt 5.

**5 §** Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om verkställigheten av denna lag.

Paragrafen innehåller en upplysning om att regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer kan meddela verkställighetsföreskrifter, exempelvis föreskrifter om ansökan om deltagande i försöksverksamheten.

Övervägandena finns i avsnitt 5.

/.../

## En försöksverksamhet med branschskolor för vissa små yrkesområden

Vissa yrkesutbildningar lyckas inte locka elever trots att det finns stora möjligheter att få arbete direkt efter avslutad gymnasieutbildning. Många branschorganisationer efterfrågar möjligheter att ta ett större ansvar för smala yrkesutbildningar som har stor betydelse för arbetsmarknaden, men som riskerar att nedprioriteras inom utbildningssystemet. Utredningens diskussioner med branschorganisationer inom olika yrkesområden har lett fram till ett förslag om en försöksverksamhet med så kallade branschskolor.

### *Delar av gymnasieutbildningen ska kunna erbjudas på branschskolan*

Branschskolan ska fungera som kompetenscentrum där de bästa yrkeslärarna och den senaste utrustningen kan samlas. Branschskolan ska kunna ta emot gymnasieelever från hela landet för utbildning i vissa yrkeskurser under delar av elevernas utbildning. På så sätt kan en tillräcklig volym elever samlas för att kunna erbjuda relevanta yrkeskurser med god kvalitet och fler elever kan få tillgång till utbildningen, oavsett hemkommun. Branschskolan ska genom entreprenadavtal med en kommun även kunna utbilda elever inom kommunal vuxenutbildning.

### *Branschskolor passar för vissa små yrkesområden*

Utredningen anser att branschskolor passar bäst för yrkesområden som kräver en yrkesutbildning på gymnasial nivå som har svårt att locka ungdomar, som sällan anordnas inom vuxenutbildningen, som är relativt dyr att anordna och som kräver specifika lokaler eller utrustning.

För att garantera kvaliteten i utbildningen ska en branschskola rekommenderas av en branschorganisation eller ha ett brett samarbete om utbildning med flera arbetsgivare inom branschen. Skolverket ska godkänna en utbildningsanordnare som branschskola.

### *Gymnasieskolan behåller huvudmannskapet för eleven*

Huvudmannen för elevens gymnasieskola ska vid samarbete med en branschskola behålla ansvaret för elevens rättigheter och för utbildningen i sin helhet. Huvudmannens relation till branschskolan bygger till största del på den reglering som finns om utbildning på entreprenad.

En elev ska ha rätt till stöd för inackordering vid undervisning på en branschskola.

### *Ersättning till branschskolan*

Huvudmannen ska ersätta branschskolan för kostnaderna för elevens utbildning. Utredningen föreslår ett statsbidrag som får lämnas för

huvudmannens kostnader för ersättning till en branschskola. Statsbidraget ska fördelas av Skolverket.

*Försöksverksamheten ska pågå i fem läsår*

Försöksverksamheten föreslås omfatta som mest tio branschskolor och cirka 1 600 gymnasieelever. Försöksverksamheten ska pågå i fem läsår och därefter utvärderas.

/.../



## Förslag till lag om försöksverksamhet med branschskolor

Härigenom föreskrivs följande

### **Inledande bestämmelser**

**1 §** Denna lag innehåller bestämmelser om en försöksverksamhet med branschskolor. Försöksverksamheten gäller för viss utbildning i gymnasieskolan och kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå enligt skollagen (2010:800). Med branschskola avses en utbildningsanordnare som har godkänts för att anordna gymnasial yrkesutbildning enligt denna lag.

Bestämmelserna i denna lag syftar till att säkerställa att det inom gymnasieskolan ges yrkesutbildning av hög kvalitet inom vissa yrkesområden som är små. I lagen finns bestämmelser för försöksverksamheten som avviker från skollagen.

**2 §** Med branschorganisation avses i denna lag en arbetstagarorganisation, en arbetsgivarorganisation, en organisation som är gemensam för arbetsgivare och arbetstagare eller en intresseorganisation i näringslivet som representerar yrkesområdet.

### **Godkännande som branschskola**

**3 §** Statliga myndigheter, kommuner, landsting och enskilda får godkännas som branschskola.

För att godkännas som branschskola ska utbildningsanordnaren

1. ha för avsikt att anordna yrkesutbildning inom ett yrkesområde där

- antalet elever som går sådan utbildning är lågt i såväl gymnasieskolan som inom den kommunala vuxenutbildningen,

- arbetsmarknadens efterfrågan på den kompetens som utbildningen syftar till att ge är högre än vad det finns individer med den kompetensen, och

- kostnaden att starta en motsvarande utbildning är hög på grund av att det finns behov av särskilda lokaler, särskilt material eller särskild utrustning och små elevgrupper,

2. rekommenderas som branschskola av en branschorganisation eller uppvisa ett brett samarbete om utbildning med flera arbetsgivare inom den bransch som yrkesområdet tillhör,

3. ha förutsättningar att ge sådant stöd som följer av 3 kap. skollagen (2010:800) till elever som är i behov av det, och

4. ha förutsättningar att följa de bestämmelser som gäller enligt denna lag, tillämpliga bestämmelser i skollagen och föreskrifter som meddelats i anslutning till den.

Vid bedömning av om utbildningsanordnaren uppfyller villkoren i första stycket 4 ska särskilt beaktas om anordnaren har förutsättningar att

verka för ett främjande och förebyggande likabehandlingsarbete för att på så sätt motverka att elever som valt en yrkesutbildning där deras kön är underrepresenterat avbryter utbildningen i förtid.

**4 §** Statens skolverk prövar ärenden om godkännande som anordnare av branschskola.

Ett godkännande som branschskola gäller under den tid som Skolverket beslutar, dock längst så länge som försöksverksamheten pågår. Skolverkets beslut får inte överklagas.

**5 §** Under försöksverksamheten får högst tio utbildningsanordnare godkännas.

Om samtliga sökande som uppfyller villkoren i 3 § är fler än tio ska ett urval göras. Företråde ska då ges till

– sökande som kan visa starkt stöd hos arbetsmarknadens parter inom den bransch som yrkesområdet tillhör, och

– sökande som avser att anordna yrkesutbildning inom ett yrkesområde där skillnaden mellan antalet elever som går sådan utbildning i gymnasieskolan eller inom kommunal vuxenutbildning och arbetsmarknadens behov är störst.

### **Branschskolans uppdrag**

**6 §** Den som enligt 2 kap. 2–5 §§ skollagen (2010:800) är huvudman för en gymnasieskola som erbjuder yrkesprogram får med bibehållet huvudmannaskap sluta avtal med en branschskola om att utföra uppgifter som avser undervisning i karaktärsämnen som har en yrkesinriktad profil (yrkesämnen). Huvudmannen får då även överlämna uppgifter som inte är hänförliga till undervisningen och den myndighetsutövning som hör till en lärares undervisningsuppgift.

Huvudmannen för gymnasieskolan ska ersätta branschskolan för kostnaderna för elevens utbildning. Ersättningen ska bestämmas med hänsyn till branschskolans åtagande och elevens behov efter samma grunder som huvudmannen tillämpar vid fördelning av resurser i sin egen utbildning.

**7 §** Branschskolan ska anordna utbildning inom ett sådant yrkesämne eller delar av ett yrkesämne som finns inom gymnasieskolan. Utbildningen får även avse sådant gymnasiearbete som ingår i ett yrkesprogram enligt 16 kap. 22 § skollagen (2010:800).

**8 §** Lärare som undervisar vid branschskolan ska genom yrkeserfarenhet, högskoleutbildning eller annan eftergymnasial utbildning ha tillägnat sig kvalificerade och relevanta yrkeskunskaper inom det yrkesområde som undervisningen avser och även i övrigt vara lämplig att bedriva undervisningen.

En huvudman som har slutit avtal med en branschskola enligt denna lag behöver för den undervisningen inte tillämpa 2 kap. 13 och 18 §§ skollagen (2010:800).

**9 §** En branschskola får även genom entreprenadavtal enligt 23 kap. skollagen (2010:800) ge utbildning till elever från kommunal vuxenutbildning.

Utöver vad som gäller om entreprenad enligt 23 kap. 1 § skollagen får huvudmannen för kommunal vuxenutbildning överlämna uppgifter till en branschskola som bedrivs av en statlig myndighet, en kommun eller ett landsting.

### **Stöd till inackordering**

**10 §** Om en elev som går i en gymnasieskola med offentlig huvudman behöver inackordering på grund av deltagandet i utbildningen vid en branschskola ska elevens hemkommun lämna ekonomiskt stöd för inackordering utifrån samma grunder och med samma belopp som gäller enligt 15 kap. 32 § skollagen (2010:800). Ett sådant beslut kan överklagas på samma sätt som gäller enligt 28 kap. 5 § skollagen.

### **Bemyndigande**

**11 §** Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela närmare föreskrifter om försöksverksamhet med branschskolor.

---

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2018 och gäller t.o.m. den 30 juni 2023. Den ska tillämpas på utbildning efter den 1 juli 2018.

## Förteckning över remissinstanserna

Efter remiss har yttranden över betänkandet avgetts av Riksdagens ombudsmän (JO), Kamrarrätten i Stockholm, Myndigheten för delaktighet, Barnombudsmannen, Arbetsgivarverket, Statens skolverk, Statens skolinspektion, Specialpedagogiska skolmyndigheten, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor, Myndigheten för yrkeshögskolan, Universitet- och högskolerådet, Malmö högskola, Stockholms universitet, Umeå universitet, Centrala studiestödsnämnden, Elsäkerhetsverket, Konkurrensverket, Tillväxtverket, Tillväxtverket (Regelrådet), Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser, Diskrimineringsombudsmannen, Arbetsmiljöverket, Arbetsförmedlingen, Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU), Gotlands kommun, Göteborgs kommun, Ljusnarsbergs kommun, Malmö kommun, Norrköpings kommun, Nynäshamns kommun, Oxelösunds kommun, Stockholms kommun, Täby kommun, Uddevalla kommun, Uppsala kommun, Skåne läns landsting, Södermanlands läns landsting, Västra Götalandsregionen, Örebro läns landsting, Östergötlands läns landsting, Samverkansorganet i Södermanlands län, Sveriges Kommuner och Landsting, Byggnadsindustrins yrkesnämnd, Djurbranschens yrkesnämnd, Elbranschens centrala Yrkesnämnd, Fastighetsbranschens Utbildningsnämnd, Folkbildningsrådet, Företagarnas riksorganisation, Glasmästeribranschens lärlingsnämnd, Golvbranschen, Handikappförbunden, ILO-kommittén, Industriarbetsgivarnas kompetensråd, Innovations- och kemiindustrierna i Sverige, Landsorganisationen i Sverige, Livsmedelsföretagen, Lärarförbundet, Lärarnas Riksförbund, Naturbrukets yrkesnämnd, Plåt- och Ventilationsbranschens Yrkesnämnd, Vuxenutbildning i Samverkan, Rorelsefolkhögskolornas intresseorganisation, Skogsbrukets yrkesnämnd, Svenskt Näringsliv, Sveriges Akademikers Centralorganisation, Sveriges Elevkårer, Sveriges Skolledarförbund, Sveriges Vägledarförening, Stoppmöbel- och Träindustrin Yrkesnämnd, Tjänstemännens Centralorganisation, Trä- och Möbelföretagen, Visita och Yrkeshögskoleförbundet i Sverige.

Därutöver har spontana remissvar lämnats av rektorer på Restaurang- och livsmedelsprogrammet i Stockholms län, Naturvetarna, Sveriges Ingenjörer, Sveriges Murnings- och Putsentreprenörsförening, Håltagningsentreprenörerna inom Sveriges Byggindustrier, Hästnäringens Yrkesnämnd, Sveriges Byggindustrier, Installatörsföretagen, Riksförbundet för döva, hörselskadade barn och barn med språkstörning, Sveriges Frisörföretagare, Hjärnskadeförbundet Hjärnkraft, Svensk Ventilation, Naturbruksskolornas Förening, Svensk Handel, Transportföretagen, Kött- och Charkföretagen och Hushållningssällskapet.

Följande remissinstanser har beretts tillfälle att avge yttrande men har avstått från att yttra sig: Bollnäs kommun, Borgholms kommun, Essunga kommun, Götene kommun, Hagfors kommun, Hulstfreds kommun, Kalix kommun, Karlskrona kommun, Ljungby kommun, Ludvika kommun, Lysekils kommun, Skövde kommun, Strängnäs kommun, Söderköpings kommun, Vadsten kommun, Ånge kommun, Östra Göinge kommun, Västernorrlands läns landsting, Länsstyrelsen i Västmanlands län, Academedia, Bevakningsbranschens yrkes- och arbetsmiljönämnd,

Friskolornas riksförbund, Frisörernas yrkesnämnd, Föreningen Sveriges skolchefer, Föräldraalliansen Sverige, Grafiska yrkesnämnden, Gruvindustrins yrkesnämnd, Handels kompetensråd, Hantverkarnas riksförbund, IF Metall, Idéburna skolors riksförbund, Industrirådet, Lackernas yrkesnämnd, Landsrådet för Sveriges ungdomsorganisationer, Lernia AB, Lika Unika, Maskinentreprenörerna, Måleri- och putsentreprenörerna, Motorbranschens yrkesnämnd, Murnings- och putsentreprenörerna, Nackademin AB, Nationell samverkan psykisk ohälsa, Nätverket för unga för tillgänglighet, Plushögskolan AB, Praktiska Sverige AB, Riksförbundet Hem och Skola, Servicebranschens yrkesnämnd, Sveriges Auktoriserade Utbildningsföretag, Sveriges elevråd, Sveriges Läs- och Säkerhetsleverantörers Riksförbund, Teknikföretagens yrkesnämnd, Thorénggruppen AB, Transportfackens Yrkes- och Arbetsmiljönämnd, VVS-branschens Yrkesnämnd.